

**Система уроків
з «Я і Україна» в 3 класі
за технологією критичного мислення
Тема «Тварини в природі»**

**Підготувала Пивоваренко О.А.
Вчитель початкових класів
Спеціаліст вищої категорії**

Використання даної технології допомагає вчителю готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, взаємодіяти між собою, спілкуватися, чути і слухати інших, які вміють постійно відчувати свою успішність.

На таких уроках учитель не займає домінуюче становище, його голос стає рівноправним. Він не є тією людиною, що дає готові знання, а є тим, хто допомагає оволодіти ними самостійно.

Технологія критичного мислення допомагає учню не тільки оволодіти певним обсягом знань, а й сприяє розвитку його особистості, навчає того, як у подальшому житті використовувати набутий ними досвід для розв'язання власних проблем.

Ця збірка містить творчі розробки уроків з природознавства. Дидактичний, літературний та ігровий матеріал збірки сприяє повноцінному морально – естетичному розвитку сучасного школяра, формуванню його ціннісних ідеалів, збагаченню емоційно – почуттєвої сфери.

Тема 1. Як розрізняють тварин. Тварини — живі організми

Обладнання: таблиці, малюнки із зображенням тварин різних видів, презентація.

Очікувані результати (фіксуються на дошці): довести, що тварини належать до живої природи; з'ясувати, яке значення для людей мають тварини; дізнатися, як люди розрізняють тварин; зрозуміти, чим відрізняються тварини різних видів; навчитися помічати, що тварини — наші менші друзі, і виховувати в собі бережливе ставлення до них.

ХІД УРОКУ

I. Виклик. Підсумки фенологічних спостережень.

Вправа «Мікрофон». Закінчіть речення: «Від сьогоднішнього уроку я очікую...».

1. Актуалізація опорних знань. «Мозковий штурм» Що належить до живої природи, крім рослин? Що спільного між рослинами і тваринами? Яке значення мають тварини в природі й житті людей?

2. Мотивація навчальної діяльності (Тема, таблиця «повинні знати і повинні вміти» з самого початку уроку закриті, а план поступово записує вчитель на дошці).

Жива природа — це хто?.....,..... (*рослини, тварини, люди*). Сьогодні почнемо вивчати тих, «хто їсть без ложки». Так, тварин. Що ви знаєте про них? Метод «З-Х-Д»

Знаємо	Хочемо дізнатись	Дізнались
--------	------------------	-----------

Молодці, знаєте дещо, але далеко не все. Отже, ваші знання слід доповнити, упорядкувати, уточнити. Скажіть, будь ласка, а для чого нам треба знати як-найбільше про тварин? Виділяю тільки ті міркування, що заслуговують на увагу: все в природі взаємопов'язане, і від тварин залежить життя рослин, людей та інших тварин; треба навчитись розрізняти тварин, бо вони — брати наші менші; хочеться знати, як людина може використати тварину, не завдаючи їй шкоди. (Відкриваються записи, які сформульовані під рубриками: повинні знати і повинні вміти - див. таблицю).

Повинні знати

- про значення тварин у природі;
- про цінність тварин для людей;
- види тварин;
- про особливі ознаки тварин.

Повинні вміти

- розрізняти тварини одного виду і кількох видів;
- міркувати за аналогією;
- порівнювати, робити висновки;
- спостерігати, узагальнювати.

Учитель пропонує учням певні формулювання, а учні допомагають скласти план вивчення нової теми:

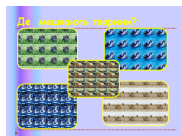
1. Тварини — частини живої природи.
2. Спільні і відмінні ознаки тварин.
3. Як різняться тварини?
4. Особливі ознаки тварин.
5. Чим живляться тварини?
6. Які почуття викликають у вас окремі тварини?

II. Усвідомлення. Повідомлення теми і мети уроку

Робота над новим матеріалом 1. Розповідь учителя з елементами бесіди.

Поруч з людиною завжди живуть тварини: кошенята, веселі папуги, казковий світ рибок, кумедні цуценята — скільки радості вони нам приносять! А як приємно зустрітися з білочкою, соловейком, їжачком у природі!

— Світ тварин багатий та різноманітний. Як ви гадаєте, де живуть тварини?

Метод «Кластер».

Отже, тварини живуть усюди: в океанах і морях, у лісах, на луках, у пустелях, горах. Людина спостерігає за тваринами, вивчає їх, використовує для своїх потреб. Між рослинами і тваринами багато спільного. Що спільне у них? Так, тварини теж дихають, їдять, ростуть, роз-

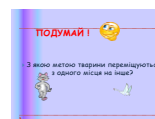
множуються, умирають і народжуються. Значить, тварини — це є частина (живсії природи). Всі об'єкти живої природи між собою взаємопов'яза-

ні. Рослини готують їжу для тварин, яку ті самі не можуть приготувати. А чим рослини відрізняються від тварин? Так, рослини, на відміну від тварин, не можуть активно рухатись і, звичайно ж, мають зовсім іншу будову. А тварини? Чи всі вони однакові? Ось вони перед вами, точніше, ілюстрації тварин. Що у них спільного: всі тварини — об'єкти живої природи, добувають собі їжу, мають спільне у будові тіла. На відміну від людини, вони...,... *(не розмовляють, не*

мислять). А як різняться тварини?

Тіло одних покрите шерстю, других — пір'ям, а у інших — лускою. Тварини використовують різні способи

пересування (метод «Кластер»

: одні з

них бігають, другі — літають, а інші — плавають чи повзають. І місце проживання у тварин різне: одні живуть у воді, другі на землі, інші — у землі. А деякі тварини частину свого життя проводять у воді, а частину — на суходолі. По-різному і живляться тварини: одні їдять рослинну їжу, другі — тваринну, а інші вживають і ту, й другу. Отакий різноманітний, багатий і цікавий світ тварин!

За своїми зовнішніми ознаками, місцем життя і способом харчування на кого більше схожі тварини — на рослин чи людей? Тому ми частенько і говоримо: тварини — брати наші менші; ми відповідальні за тих, кого приручили. Людина до більшості тварин ставиться з любов'ю і ласкою, як і належить старшому до братів менших. Наведіть приклади із казок, життя, коли людина з ніжністю, ласкою ставиться до тварин, особливо до пташок і приручених тварин.

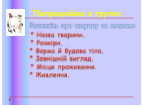
Фізкультхвилинка

Закріплення і узагальнення знань і вмінь

1. Робота з підручником. Метод «Бортовий журнал». Учні читають вдвох по абзацах: учні І ряду — с.131, ІІ ряду — с. 132, ІІІ ряду — с. 133.

2. Загадки про тварин. Доведи, що твоя відгадка правильна. Метод «Сенк-

вейн» (складання незвичайного вірша з п'яти рядків: поняття, два прикметники, три дієслова, ставлення, почуття, асоціації). Робота в групах.

3. Поміркуємо разом. Заєць їсть трав'янисті рослини, а його може з'їсти вовк.

То виходить, що вовк вживає в їжу і рослини? Значить, що є спільне у живленні тварин? (Малюнок).

Контроль і оцінка якості засвоєння

1. Гра «Хто зайвий? Чому?». Учитель показує малюнки із зображеннями кількох тварин, а учні повинні відгадати (і пояснити), хто з них зайвий і чому (метод «Т-таблиця» (за і проти)): ведмідь, сова, білка, заєць; лисиця, їжак, орел, вовк, корова, вуж; ведмідь, їжак, заєць, вовк.

2. Гра «Хто це?». Учень таємно вибирає тварину, голосно розповідає про неї все, що знає, не називаючи її. Інші намагаються вгадати, про кого йде мова.

3. Тест. 1) Які переваги мають тварини над рослинами?

а) живляться; б) дихають; в) активно рухаються.

2) Чим відрізняються тварини від людини?

а) будовою; б) способом живлення; в) способом спілкування.

3) За якими ознаками тварини подібні до інших організмів? а) способом живлення; б) дихають і ростуть; в) будовою; г) народжуються і вмирають.

4) Хибні твердження заміни правильними.

а) Тварини живуть тільки на суходолі.

б) Всі тварини живляться тільки рослинною їжею.

в) Особливими ознаками тварин є те, що тіло їх покрите шерстю.

III. Рефлексія. З якою темою ми познайомились на уроці? Чи досягли ви очікуваних результатів? Що особливо сподобалось під час уроку? Учитель пропонує учням дати власну оцінку уроку (метод ПМЦ); називає і пояснює кількість балів, яку набрав кожен учень.

плюс	мінус	цікаво
------	-------	--------

Домашнє завдання

1. У підручнику: статті на с. 131—133, прочитайте три рази, дайте відповіді на питання. 2. Намалюйте улюблену тварину,

придумайте «Сенквейн» про неї; вивчіть одне прислів'я (чи загадку) про тварину.

Тема 2. Різноманітність тварин у природі.

Очікувані результати: розрізняти поняття звірі, птахи, комахи; елементарні поняття риби, земноводні, плазуни; вміти розрізняти тварин цих груп; визначати істотні ознаки тварин, знаходити зайвий об'єкт серед їх сукупності, класифікувати; навчитися помічати різні види тварин; пізнавати, прагнути до самовираження й самореалізації у пізнавальній діяльності.

Обладнання: таблиці, ілюстрації різних тварин, картки із завданнями, презентація.

ХІД УРОКУ

I. Виклик. Хвилина спостережень. Що можна сказати про погоду сьогодні? Який зараз місяць? Що вам відомо про назву місяця? Які зміни сталися в неживій природі? А в живій?

Перевірка домашнього завдання. 1. Розкажіть про спостереження за домашньою твариною. Вікторина «Сенквейнів», прислів'їв, загадок, малюнків про тварину. Гра «Я тобі, а ти мені» (учні в парах перевіряють вивчений матеріал, оцінюють відповіді).

Тестові завдання

Який птах мешкає у нас і влітку, і взимку?

- а) Іволга;
- б) синиця;
- в) сойка.

Хто взимку змінює колір хутра?

- а) Ведмідь;
- б) заєць;
- в) бобер.

Що являє собою зимова посуха?

- а) Промерзання водоймища до дна;

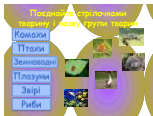
б) довгі, безсніжні морози;

- в) час, доки немає снігового покриву.

Актуалізація опорних знань учнів. Мотивація навчальної діяльності.

Бесіда. Чим тварини відрізняються між собою? За якими ознаками вчені

поділяють тварин на групи? Які групи тварин ви знаєте? Метод «ЗХД».

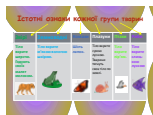
II. Усвідомлення. 1.Оголошення теми і завдань уроку. Сьогодні на уроці ми познайомимось із різноманітністю тварин у природі, навчимося розрізняти їх за групами.

2. Опрацювання нового матеріалу 1. Різноманітність тварин (робота в малих групах). Головуючий кожної групи підходить до столу і виймає із скриньки конверт. У конвертах — назва кожної групи.

група - «Комахи»; група — група — «Птахи»;
група — «Риби»; «Земноводні»; група — «Звірі».
група — «Плазуни»;

Завдання для груп. Опрацювати відповідний текст у підручнику і підготувати коротку доповідь за планом. Метод «Бортовий журнал». Доповідь кожної гру-

пи.

3.Фізкультхвилинка.

4. Хвилинка-цікавинка. Зоолог. А чи знаєте ви, що... *Найсильніша на Землі істота — не тигр, не лев, не слон, а жук-гнойовик скарабей. Ця комаха підіймає і переносить на своїй спині вантаж, який у 850 разів важчий за масу її тіла; Шпак працює на добу 17 годин, ластівка — 18 годин, стриж — 20 годин; Кількість ікринок у риб сягає від кількох тисяч (форель) до кількох мільйонів (осетрові);*

У середині лютого ведмедиця народжує в барлозі одне—двох малят; ставкові та озерні жаби взимку зариваються в мул непромерзаючих водойм; Вужі зимують у підземних норах кротів, ховрахів, хом'яків.

5. Закріплення та осмислення знань

«Мозкова атака» (робота в парах). Доведіть, що черепаха — плазун, хоча її тіло вкрите не лусочками, а панциром. Доведіть, що їжак, вкритий голками, належить до групи звірів.

Робота в зошитах (С. 32—33).

«Вікторина». Завдання даються по черзі двом командам. Перемагає команда, що дасть найбільше правильних відповідей на запитання.

- 1) Найвища тварина землі. (Жирафа — до 5м)
- 2) Хто важчий — найбільша акула чи слон. (Найбільша акула важча за слона у 5 разів.)
- 3) Найбільший птах у світі. (Африканський страус)
- 4) Найменший птах у світі. (Колібрі)
- 5) Які птахи прилітають до нас навесні? (Траки, шпаки, жайворонки)
- 6) Найбільший із ссавців, що існують у природі. (Синій кит)
- 7) Назвіть найменшого із ссавців. (Землерийка, її вага — лише 2г.)
- 8) Хто плаває швидше від усіх? (Меч-риба)
- 9) Який із ссавців пірнає глибше від усіх? (Кашалот)
- 10) Які тварини можуть швидко змінювати своє забарвлення?
(Хамелеони, молюски, деякі риби)

III. Рефлексія. Метод «ПМЦ»

Яка група тварин вам найбільше сподобалась і чому? Чи є у вас вдома тваринка?

До якої групи вона належить? Чому ви так вирішили? Метод «ЗХД»

Домашнє завдання. Опрацювати статті «Звірі», «Птахи», «Плазуни», «Земноводні», «Риби», «Комахи». Підготувати розповідь про улюблену тварину.

Тема 3. Чим живляться тварини. Ланцюги живлення

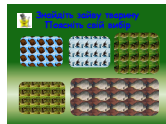
Очікувані результати: розрізняти рослиноїдна тварина, хижа тварина, всеїдна тварина; розрізняти тварин за способом живлення; знати поняття ланцюгу живлення у природі; вміти складати найпростіші ланцюги живлення; аналізувати об'єкти природи, встановлювати взаємозв'язки між ними; виховувати в собі бережливе ставлення до тварин на основі осмислення взаємозв'язків між ними.

Обладнання: презентація.

ХІД УРОКУ

I. Виклик. Хвилинка спостережень. Який стан неба сьогодні? Яка погода надворі? Які зміни сталися у природі?

Перевірка домашнього завдання. Метод «Сенквейн».

Актуалізація опорних знань. На які дві групи поділяються тварини? Гра «Продовжте ланцюжок».

а) Ведмідь, лисиця,... ;	г) корова, кінь,...;
б) зозуля, голуб,... ;	д) індик, качка,...
в) карась, щука,... ;	

Відгадування загадок. Тварина рогата, а рогів багато. (Олень)

В зеленім лісі проживає і довгий хвіст пухнастий має, Їй на місці не сидиться, а зовуть її... (лисиця).

Влітку наїдається, взимку відсипається. (Ведмідь)

Повідомлення теми і мети уроку. За рахунок чого тварини живуть? Сьогодні ми дізнаємось з вами про те, на які групи можна поділити тварин за способом живлення. До нас у гості завітали, як ви й здогадались із загадок, ведмідь, лисиця, олень, які допоможуть нам розібратись, на які групи за способом живлення діляться тварини. Метод «ЗХД».

II. Усвідомлення. Опрацювання нового матеріалу. Метод «Кластер»

1. Розповіді звірів. Олень. Поживою для мене є трав'яниста і дерев'яниста рослинність — чагарники, гриби та лишайники. Взимку я поїдаю лише пагони дерев та сухі трави. Часом виходжу на поле поласувати зеленою озиминою або ж сіном, яке спеціально заготовляють для мене у мисливських господарствах. Так само живляться і косуля, лань, лось. Ми належимо до рослиноїдних.

Л и с и ц я. Живлюся я взимку найчастіше мишами, влітку — комахами, жуками і личинками хрущів. Я виходжу на полювання здебільшого вночі. Завдяки своєму тонкому нюху й слуху я визначаю, де є пожива. До жертви підкрадаюся нечутно. До моєї групи належать вовк, орел, ящірка, гадюка. Ми — хижі тварини. Ведмідь. Я справжній хижак: великий, сильний. Та, як зустрінеться мені бджолине дупло чи кущ малини,— не омину, обов'язково поласую. Білка, дика свиня, їжак і я належимо до групи всеїдних

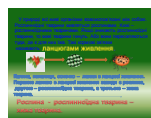

2. Фізкультхвилинка

3. Бесіда. Постановка проблемного питання. Я стверджую, що всі живі організми не взаємопов'язані між собою. Як ви думаєте, моє твердження хибне чи правильне? Метод «Т-таблиця».

Переконаємось у цьому на конкретних прикладах. Стрілочками покажемо, хто чим живиться. Миша, гадюка, пшениця, орел. Пшениця ^ миша ^ гадюка ^ орел. Попільниця, калина, сонечко. Калина ^ попільниця ^ сонечко. Вовк, гілки верби, косуля. Гілки верби ^ косуля ^ вовк.

Це ланцюжки живлення. Кожний ланцюг живлення складається із ланок. Які ланки у другому ланцюгу живлення? Розгляньте ще раз живлення і скажіть, що

є першою ланкою живлення; другою; третьою.

Правильним чи хибним було моє твердження? Ланцюги живлення не повинні перериватись.

4. Закріплення вивченого матеріалу

Метод «Займи позицію». У нього невелике тіло, носик витягнутий, лапки маленькі та короткі, замість хутра у нього голки, всеїдний.

Він великий, бурий, тіло вкрите хутром, лапи великі, всеїдний.

Він великий, замість лап — копита, на голові у нього роги, рослиноїдний.

Вона невелика, хутро руде, на лапках хутрянні подушечки, хижак.

Він великий, хутро сірого кольору, хижак, проживає в лісі.

Вона маленька, вертлява, хутро коричнево-рудого кольору.

Рубрика «Цікаво знати».

Найхвостатішою твариною на земній кулі є... курка. Її можна побачити лише в японському селі Кате, що розташоване на острові Сікоку.

Їжак у стані сплячки може обходитись без їжі 236 днів. Ведмідь під час сплячки нічого не їсть протягом 6 місяців.

Змії не мають вух. Вони сприймають звукові коливання язиком.

Рубрика «Жива природа у задачах».

Робота в зошитах (С. 33).

III. Рефлексія. Метод «ЗХД». Що вдалося на уроці? А що ні? Чому? Які з ваших пропозицій були й не були враховані? Напишіть на аркуші паперу, який вид роботи ви хочете запропонувати на наступний урок. Як поділяють тварин за способом живлення? Що таке ланцюг живлення? Які ланцюги живлення є в акваріумі?

Метод «ПМЦ».

Кожний учень оцінює власну роботу на уроці. Метод самоаналізу (таблиця).

Учитель також оцінює знання і уміння учнів, називає кількість балів, набрану кожним із них.

Домашнє завдання

Опрацювати статті з підручника «Чим живляться тварини», «Ланцюги живлення». Переказувати матеріал, давати відповіді на запитання.

Тема 4. Як розмножуються тварини

Очікувані результати: розповідати про особливості розмноження комах, риб, земноводних, плазунів, птахів, звірів; вміти міркувати за аналогією, логічно будувати свою розповідь, працювати з текстом і малюнками підручника;

виховувати в собі пізнавальний інтерес до природи, відчувати моральну відповідальність за збереження природи.

Повинні знати

— як розмножуються звірі, птахи, комахи, риби, земноводні, плазуни.

Повинні вміти

- міркувати за аналогією;
- логічно будувати свою розповідь;
- працювати з науковим текстом;
- розуміти зміст малюнків;
- чітко і правильно формулювати відповіді.

Обладнання: конверти із прислів'ями, приказками, кросворд, карта України.

ХІД УРОКУ

I. Виклик. «Бюро погоди»

Перевірка домашнього завдання. Гра «Аукціон». Хто більше назве тварин?

Учні I ряду називають *хижих*, II ряду — *всеїдних*, а III ряду — *рослиноїдних*. (Учитель відмічає результати на дошці). Після закінчення гри підбиваються підсумки і оголошується ряд-переможець.

Гра «Так чи ні?». Учні хором відповідають, «так» чи «ні»:

• лисичка любить горішки;	• зайчик харчується рослинами;
• окунь належить до рослиноїдних;	• кріт належить до звірів;
• ведмідь — це всеїдна тварина;	• кит — це риба;
• їжачок — це рослиноїдна тваринка;	• сова — це птах.
• метелик належить до птахів;	

Тест. Який ланцюг живлення правильний?

- а) Яблуня ^ орел ^ синиця;
- б) яблуня ^ плодожерка ^ синиця ^ орел;
- в) синиця ^ орел ^ плодожерка.

Без чого не можуть жити тварини?

- а) Повітря; сонце; ґрунт, вода, рослини;
- б) повітря, вода, тепло, світло, ґрунт.

У природі завжди більше....:

- а) хижаків;
- б) рослиноїдних тварин;
- в) всеїдних тварин.

Індивідуальні завдання.

1) Учні виконують завдання для індивідуальної роботи (записані на дошці):

- а) Вовк, орел, окунь,— хижі тварини. Доведи це.
- б) Козуля, жук-листогриз — травоядні тварини. Доведи це.
- в) Ведмідь, горобець, карась — всеїдні тварини. Доведи це.
- г) Яка тварина зайва: ведмідь, лось, дика свиня, мурашка, їжак? Чому?

2) Два учні готуються описати вибрану тварину за планом. Один учень готується довести. План для опису тварини:

- а) назва тварини; б) до якої групи належить за зовнішньою будовою; в) чим живиться; до якої групи належить за способом живлення; г) яке її місце в ланцюзі живлення.

3) Усі інші відповідають на запитання: З чого складається ланцюг живлення? Які ланки входять до його складу? З якої ланки він завжди розпочинається? Наведіть приклади ланцюгів живлення.

4) Заслуховуються і оцінюються відповіді трьох учнів. Найвища кількість балів - 10.

II. Усвідомлення. Тема і мета сьогоднішнього уроку записані на дошці. Учні на підставі цієї мети висловлюють свої думки щодо знань і умінь, що вони повинні мати, якими оволодіти. (Учитель ці висловлювання правильно формулює і записує в таблицю «Повинні знати і повинні вміти»)

Повідомлення теми і мети уроку. На сьогоднішньому уроці ми дізнаємось, як розмножуються звірі, птахи, плазуни, земноводні, риби та комахи. Метод «ЗХД».

Вивчення нового матеріалу.

1. Створення проблемної ситуації. Послухайте цікаву інформацію і подумайте, чому маленькі тварини — такі, як комахи, риби, земноводні, плазуни, —

відкладають багато яєць та ікринок? Чому чим більша тварина, тим більша кількість її потомків?

Інформатор. Клопи відкладають 70—100 яєць, колорадський жук — 700, метелики 100—400. Кількість ікринок у коропа, щуки сягає десятки тисяч, а великі осетрові риби «викидають» кілька мільйонів ікринок. У плазунів кількість яєць 10—20 у кладці, які вони заривають у пісок, ґрунт. Птахи відкладають 10 яєць. У звірів народжуваність найменша: білка — 3—10, кішка — 2—6, собака — 2—10, рись — 1—4, ведмідь — 1—3, лось — 1—3, слон — 1, кит — 1.

2. Робота в малих групах (робота з текстами і малюнками підручника з метою розв'язання проблеми). Метод «Бортовий журнал».

Група 1. «Розмноження комах».

Група 4. «Розмноження плазунів».

Група 2. «Розмноження риб».

Група 5. «Розмноження птахів».

Група 3. «Розмноження
земноводних».

Група 6. «Розмноження звірів».

Усно опишіть тварину за таким планом.

1. Назва тварини.

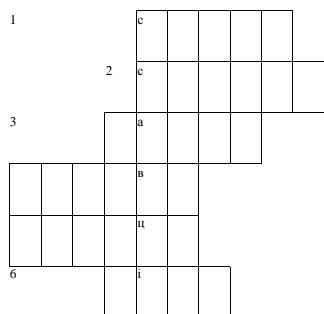
3. Як розмножується?

2. До якої групи тварин належить за
зовнішньою будовою?

4. Чи піклується про потомство?

Фізкультхвилинка

Кросворд «Звірі». Відгадайте загадки. В клітинки по горизонталі впишіть відгадки. Як ще називають звірів, дізнаєтеся з вертикальної рамки.

✚ Хвіст курдюком, ніс п'ятаком, ще й два ряди гудзиків. (Свиня)

✚ Ні старому, ні малому не дасть підійти до дому. (Собака)

✚ Біжить чимчик по долині, у сіренькій кожушині. (Заєць)

✚ Своє дитя не забула і чужих нагодувала. (Корова)

✚ В темнім лісі проживає, довгий хвіст пухнастий має, їй на місці не сидиться, а зовуть її... (лисиця).

✚ Чотири біжать, двоє стирчать, двоє бачать — дорогу значать. Сімсот поганяє. Хто відгадає? (Кінь) Ключ. Ссавці.

«Маленькі таємниці природи».

1) Відомо, що новонароджених зайченят зайчиха годує і залишає самих на 3—4 доби. Зайченята затихають, хоча тремтять: м'язи працюють, виділяючи тепло. Чому зайченя не відчує ніякий звір? (Відповідь. На тілі зайченяти немає потових залоз — вони знаходяться на підшвах лап, а лапки зайченята підтискають під себе). 2) Зайчиха може народжувати тричі на рік. Як називають зайченят кожного виводку? (Відповідь. Зайченята першого виводку — «настовики», тому що вони народжуються тоді, коли на снігу є наст, літні зайченята — «колосовики» і «травники», осінні — «листопадники»).

Гра «Поміркуймо разом».

У сірої куріпки народжується 20 діточок, у довгохвостої синиці — на 8 менше, ніж у куріпки, а у чижа — на 7 діточок менше, ніж у синиці. Скільки діточок народжується у синиці та чижа?

Маса новонародженого тюленя 8 кг. А через два тижні він важить вже 20 кг. Скільки кілограмів маси набрав тюлень, поки ріс?

III. Рефлексія. Учитель підбиває підсумки уроку; називає кількість балів, набрану кожним учнем відповідно до їх знань і вмінь. Учитель пропонує учням оцінити роботу класу в цілому і вчителя зокрема, і обов'язково пояснити власну точку зору (відмінно, дуже добре, добре чи задовільно). Метод «ПМЦ». — Отже, ви дізналися, що зайчиха після народження залишає своїх зайчат. Чому кажуть, що цим вона їх оберігає? Метод «ЗХД».

Домашнє завдання. Опрацювати статті підручника «Як розмножуються тварини» (С. 140—144). Виконати завдання в зошиті на С. 35. Спостерігати за розмноженням свійських тварин.

Тема 5. Довкілля тварин. Як тварини добувають корм

Очікувані результати: розуміти поняття довкілля тварин, необхідні умови для життя рослиноїдних, хижих і всеїдних тварин; мати уявлення про ознаки пристосування тварин до добування корму в природі; вміти розрізняти ознаки пристосування окремих тварин до добування корму; висловлювати передбачення й доводити його правильність, цілеспрямовано сприймати об'єкти природи; вміти спостерігати, мати пізнавальний інтерес до тварин, почуття задоволення у процесі пізнавальної діяльності, бачення краси й доцільності тварин у природі.

Обладнання: картки із завданнями, малюнки із зображенням тварин.

Хід УРОКУ

I. Виклик. 1. Прогноз погоди

2. Перевірка домашнього завдання. Завдання 1. Експрес-опитування. Продовжте речення.

Бабка відкладає яйця у... З ікринок з'являються... Поступово у пуголовків виростають... Про малят плазунів... Улітку з пташенят виростає... Усі звірі вигодовують своїх малят...

Завдання 2. Намалюйте на дошці схему розмноження більшості комах, знайди їх на малюнках.

Завдання 3. Розкажіть про свої спостереження за розмноженням свійських тварин.

3. Актуалізація опорних знань. Що означає слово довкілля? Що ми називаємо довкіллям рослин?

II. Усвідомлення. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація. Метод «ЗХД».

Сьогодні ви дізнаєтесь, що таке довкілля тварин, як вони пристосовані до добування корму, як захищаються від ворогів. Ваша думка: це треба вам знати, уміти? Це важливо? Так, бо ми, люди, живемо серед природи, самі являємося частинкою її, природа впливає на нас — на життя, настрій, здоров'я, душу. Отже, важливо уміти читати і розуміти цю загадкову, складну і надзвичайно цікаву книгу, що називається *Природа*.

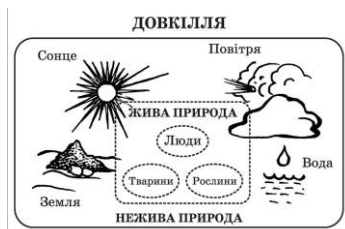
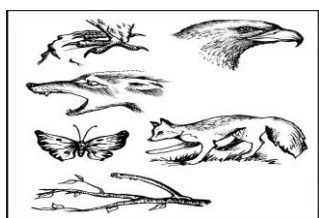
Робота над новою темою 1. Слово вчителя з елементами бесіди. Метод «Карта поняття». Отже, що ж таке — довкілля? Зверніть увагу на цей малюнок. Ось зайчик. З чим пов'язане його життя? Оце і є довкілля. (Учень читає пояснення, за писані на дошці). У довкіллі все впливає на об'єкт, існування одного об'єкту залежить від інших об'єктів — і живих, і неживих. Щоб зайчик вижив, як він повинен рятуватися від лисиці, вовка, людини?

Кожна тварина має свої «знаряддя», які допомагають їй вижити. Якими грізними знаряддями боротьби і нападу наділила природа хижих тварин! Вовка і лисицю, шуліку і яструба, осу і шершня... У хижих тварин смілива вдача, зірке око, гострий зуб або міцний дзьоб. Орел далеко ба-чить згори. І немає порятунку від нього ні зайцю, ні ягнят. Розумні, сміливі і вмілі мисливці — леви. Від їх пазурів, зубів неможливо боронитися навіть сильному бичу. На території України найбільш сильними хижими звірами є вовки. Вони полюють на зайців, козуль. А вовчі зграї обирають своєю їжею навіть диких кабанів, лосів. Можуть вовки нападати на свійських тварин: корів, коней. Багато тварин мусять боронитися від інших, які не проти ними поласувати.

Наприклад, дикий кабан має міцні і гострі ікла... Якщо на нього нападає самотній вовк, то невідомо, хто буде переможцем. Деякі тварини рятуються від хижаків завдяки швидкості своїх ніг. Козуля і заєць можуть втекти від вовка.

Тіло їжака вкрите голками. Нехай спробує його покусити вовк або лисиця! Згорнеться їжак у колючий клубок. А може підстрибнути і застромити гострі голки прямо в ніс хижаку. Деякі тварини рятуються тим, що можуть стати непомітними для інших. Такими їх робить забарвлення і будова тіла. Є метелики, схожі на листки або на квіти. Можна побачити гусінь, схожу на сучок. Полюють на інших тварин не тільки звірі чи птахи. Деякі риби, комахи, земноводні, плазуни пристосувалися до живлення іншими тваринами. Щука має забарвлення, яке дозволяє їй непомітно зачаїтися у водоростях. Як тільки біля голодної щуки пропливає маленька рибка, хижак кидається на неї — і рибка у його пащі.

Гадюка, оса здобувають собі їжу, використовуючи отруту, яку вводять своїм жертвам за допомогою спеціальних органів. Гадюка має отруйні зуби, а оса «озброєна» отруйним жалом. Хижими серед плазунів є також вужі, а серед комах — бабка. Жаба зелена також полює на комах за допомогою свого довгого липкого язика. Хижаків можуть вживати в їжу інші хижі тварини: їжаки їдять вужів, а ведмідь може впіймати окуня. А як рятуються зайці і білки від хижаків? Так, змінюють свій колір у різні пори року. Як ви думаєте: чому?

Фізкультхвилинка

Закріплення вивченого матеріалу. Робота з підручником (с. 145-147).

Метод «Бортовий журнал».

Групова робота. Метод «Кластер» . 1 група. Розкажіть про вовка. Як він добуває їжу? Що йому у цьому допомагає?

2 група. Розкажіть про білку. Що допомагає їй добувати корм і захищатися від ворогів?

Рубрика «Цікаво знати». Діти розказують цікавинки про тварин.

Гра «Хто тут зайвий?» (На дошці — 5 малюнків звірів та однієї пташки.)

Знайдіть зайву тварину і поясніть, чому вона зайва.

Гра «Подяка». Учитель демонструє предмети обігу та продукти, наприклад, масло, мед, шкарпетки, яйця. Діти повинні назвати тварину, якій потрібно подякувати за це.

Гра-вправа. Уявімо, що у равлика трапилось лихо. Равлик по листю капусти ходив і десь випадково свій дім загубив. Та Равлика-павлика ми врятували — Ще кращу хатинку намалювали! Завдання учням — намалювати равликову хатинку.

Робота в зошитах (С. 36—37) (парна робота).

г) підгодовувати тварин у лісі.

